

Социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији

ОПЕРАТИВНИ ЗАКЉУЧЦИ

Међуресорна питања

- Нова Стратегија за унапређивање положаја Рома у Републици Србији биће усвојена до децембра 2015. године на период од 10 година, односно до 2025. године. Стратегију ће пратити Акциони план, који ће, такође, бити усвојен до децембра 2015. Одговорност за свеукупно спровођење Стратегије, у име Владе Републике Србије, сноси потпредседница Владе и министар грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре. У намери да осигура транспарентност, Влада ће подносити годишње извештаје о напретку реализације Стратегије.
- Потпредседница Владе Републике Србије и министар грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре ће у име Владе координирати рад државних органа, укључујући рад локалних самоуправа и јавних предузећа у вези са унапређивањем положаја Рома, као и њихове потпуне укључености у друштвени, економски, културни и политички живот, а пре свега у областима у којима су најугроженији (упис у матичне књиге, образовање, становање, здравље, социјална заштита и запошљавање).
- Канцеларија за људска и мањинска права и Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва, пружаће подршку потпредседнику Владе у праћењу реализације оперативних закључака, као и припреми годишњих извештаја о реализацији Стратегије за унапређивање положаја Рома и њеног Акционог плана.
- Постављен је чврст основ за одрживо унапређење положаја Рома, посебно у секторима образовања и здравства и по питању приступа личним документима. Сада је потребно усредсредити се на подизање степена делотворности усвојених мера и боље их повезати са доступним и будућим изворима финансирања, укључујући и донаторска средства. Веома је важно да стратешка документа Владе и Европске комисије о програмирању финансијске помоћи садрже мере за унапређење положаја Рома, што подразумева и осигуравање континуитета ове подршке.
- Функционисање Савета за унапређење положаја Рома и имплементацију Декаде инклузије Рома ревидирано је како би се повећала његова оперативност. Одржаваће се редовни састанци ради надгледања имплементације Акционог плана, омогућавања размене примера добре праксе у области инклузије Рома и оцењивања делотворности Акционог плана, са циљем унапређења заснованог на искуствима стеченим у току имплементације Акционог плана. Министарство за рад,

запошљавање, борачка и социјална питања ће председавати Саветом и обезбеђивати редовност његових састанака.

- Вршиће се координирано прикупљање и обрада аналитичких података најмање пет поменутих приоритетних области, кроз јединствени (one-stop-shop) механизам, успостављен у оквиру пројекта Техничке помоћи за инклузију Рома (ИПА 2012), са циљем обједињавања података, омогућавања циљаних истраживања о положају Рома и пружања доследних података свим заинтересованим странама, првенствено министарствима и агенцијама Владе, у складу са законом који регулише заштиту података о личности.
- Мрежа ромских координатора даље ће се развијати и јачати, укључујући повећање њиховог броја, са циљем да се са садашњих 47 општинаобухват повећа на преко 60 у складу са локалним потребама. У циљу унапређења положаја Рома, ромски координатори ће блиско сарађивати са другим релевантним државним механизмима. Да би се унапредила активна инклузија Рома, надлежне институције успоставиће механизме за интегрисани модел пружања услуга социјалне заштите који обавезује центре за социјални рад и Националну службу за запошљавање да активније трагају за решењима за активацију радно способних корисника, а који континуирано примају новчану социјалну помоћ.
- Организоваће се два семинара за медије (један годишње) ради подстицања медија да преузму активнију улогу у области промовисања позитивније слике о ромској заједници. Да би се подигла свест о положају и правима Рома, као и да би се Роми информисали о својим правима и релевантним административним процедурама за унапређење свог положаја, биће покренуте медијске кампање намењене националним институцијама, општинским органима и општој јавности.
- Европска комисија ће током целокупног трајања процеса приступања Србије Европској унији, укључујући активности спровођења акционог плана за Поглавље 23. – *Правосуђе и основна права* – наставити пажљиво да прати напоре које Србија улаже у унапређење положаја Рома.
- Европска комисија, као и други донатори, као партнери у овом процесу, већ су пружили подршку и знатну финансијску помоћ. Они ће наставити да пружају подршку на транспарентан начин, укључујући стратешку, стручну и финансијску помоћ, за иницијативе, мере и програме оријентисане ка даљем унапређењу положаја Рома у Републици Србији и другим земљама Западног Балкана.
- Европска комисија је спремна да суфинансира спровођење нове Стратегије за унапређивање положаја Рома чим она буде усвојена, заједно са квалитетном Акционим планом који садржи SMART показатеље. Република Србија ће на сваке две године извештавати Комисију о спровођењу текућих ИПА пројеката и њиховој вези са реализацијом приоритета Стратегије за унапређивање положаја Рома и

Акционог плана, коришћењем постојећих механизма координације ради обезбеђивања ефикасности и спречавања преклапања.

Упис у матичне књиге: приступ личним документима

- Кроз годишњи извештај Владе, наставиће се са праћењем стања у области остваривања права на накнадни упис чињенице рођења у матичну књигу рођених и пријаву пребивалишта, односно боравишта, укључујући и број лица уписаних у ове евиденције по основу поступака прописаних Законом о матичним књигама, Законом о допунама Закона о ванпарничном поступку и Законом о пребивалишту и боравишту грађана. Потребно је уложити додатне напоре ради завршетка процеса уписа такозваних правно невидљивих лица, предвиђеног за крај 2015. године, са наставком овог процеса до јуна 2017. године.
- Дана 16. марта 2015. године закључен је Споразум о измени Споразума о разумевању између Министарства државне управе и локалне самоуправе, Заштитника грађана и Високог комесаријата Уједињених нација за избеглице – Представништва у Србији, којим је продужен рок његовог важења до 31. децембра 2016. године. Ово је битно из разлога што је у процесу реализације предмета Споразума уочена потреба да се решавању питања уписа у матичну књигу рођених мора приступити на целовит и системски начин, посебно имајући у виду да је ради остваривања овог права неопходно претходно решити и друга статусна права грађана, као што су право на држављанство, пријаву пребивалишта, личну крату и друга, која, уколико се не реше, представљају даљу сметњу за упис у матичну књигу рођених. Стога, активности по овом споразуму подразумевају активно учешће и заједничку сарадњу различитих надлежних органа у овом процесу. При томе, посебне активности у наставку процеса по овом споразуму с једне стране имају за циљ да даље унапреде праксу у раду и примени прописа надлежних органа и, с друге стране, омогуће пружање бесплатне помоћи лицима која су у потреби решавања неког од права из личног статуса, што ће омогућити лакше остваривање овог права до успостављања система бесплатне правне помоћи.
- Праћењем стања у области матичних књига, а ради несметаног остваривања права на упис чињеница и података у матичне књиге, Министарство државне управе и локалне самоуправе реализује пројекат који има за циљ да се до краја 2017. године успоставе електронске процедуре за размену података и докумената између матичара и других органа и установа који учествују у поступку уписа чињеница и података у матичне књиге, чиме ће се обезбедити унапређена координација између ових органа као и законито и делотворно остваривање, између осталог, и права на упис чињенице рођења у матичну књигу рођених у прописаном року за пријаву те чињенице.

- Вршиће се праћење стања у области остваривања права на упис чињенице држављанства сагласно одредбама Закона о држављанству Републике Србије. Упис чињенице држављанства ће се вршити у складу са новом Стратегијом за унапређивање положаја Рома у Републици Србији, кроз Акциони план за имплементацију Стратегије, увођењем мера за пружање правне помоћи подносиоцима захтева и приоритетним решавањем у поступцима за утврђивање држављанства Републике Србије. Пратиће се питање пријаве пребивалишта и боравишта и издавања личних докумената, у складу са Акционим планом, укључујући и упис чињенице држављанства у матичне књиге рођених.
- Надзором над извршењем поверених послова матичних књига наставиће се праћење стања у остваривању права на накнадни упис чињенице рођења у матичну књигу рођених, између осталог и кроз број лица која су у овом поступку остварила право на упис у матичну књигу рођених.
- Релевантни органи и министарства наставиће да пружају подршку удружењима чија је област деловања унапређење људских и мањинских права кроз активности упознавања ромске националне мањине са правима из области личног статуса грађана и активности пружања бесплатне правне помоћи припадницима ромске заједнице у овим поступцима.
- Министарство правде ће обезбедити системски приступ у пружању бесплатне правне помоћи лицима у стању социјалне угрожености. Законом о бесплатној правној помоћи чије је усвајање планирано за 2015. годину, потребно је обезбедити широк круг корисника бесплатне правне помоћи као и поједностављен приступ правди рањивим групама без испуњавања додатних услова, нарочито у погледу остваривања права на упис/накнадни упис у матичну књигу рођених у ванпарничном поступку. У циљу што ефикаснијег остваривања права на приступ правди, потребно је и да се Законом о бесплатној правној помоћи обезбеди широк круг пружалаца бесплатне правне помоћи, како би се одговорило на потребе рањивих група у Републици Србији.

Образовање

- Након усаглашавања са Министарством финансија, радни статус 175 педагошких асистената и асистенткиња који су у завршили акредитоване модуле обука и имају сертификате са Универзитета у Крагујевцу, Центра за доживотно учење, биће решен на одржив начин тако што ће до краја 2016. године њихова радна места бити систематизована и препозната у јединственој класификацији занимања. Ово питање ће се решавати на нивоу националног оквира квалификација и Правилником о степену и врсти образовања наставника и стручних сарадника у основној школи. Наставиће се даље ширење мреже педагошких асистената на основу анализе стања и фискалног утицаја, коју ће спровести одговарајућа тела владе.

- Министарство просвете ће донети подзаконски акт, којим се утврђују области рада педагошких асистената са специфичним задацима, стандарди квалитета рада, континуирана изградња капацитета педагошких асистената и начин ангажовања педагошких асистената, до краја 2016. године.
- Правилник за упис ученика ромске националности у средње школе применом афирмативне мере биће усвојен до краја 2015. године. Правилником ће бити дефинисани и начини праћења ефеката афирмативних мера у образовању ромске популације.
- Формирање сегрегираних школа/одељења ће бити спречено утврђивањем мера за десегрегацију. До краја 2015. године биће усвојен Правилник о препознавању облика дискриминације у образовању и биће праћена његова примена кроз израду Протокола о поступању. Правилником ће бити дефинисан оквир за креирање мера за десегрегацију одељења и школа током 2016. године.
- Повећаће се обухват деце системом образовања од обавезног предшколског програма до високог образовања. Успоставиће се систем подршке, уз активно учешће Рома родитеља, и израдиће се подзаконски акти који регулишу питања ученичког студентског стандарда до краја 2016. године. Најмање 60% ученика из осетљивих група, што подразумева велики број ученика ромске националности (од чега најмање 40% девојчица), постићи ће просечан академски успех ученика у образовној установи коју похађају до јуна 2017. године.
- Програми превенције осипања деце из образовног система биће додатно развијани, посебно кроз успостављање програма менторства и стипендирања. Министарство просвете, науке и технолошког развоја ће са партнерима спровести истраживање и анализу узрока раног напуштања школовања. На основу ове анализе, мере ће бити пилотиране и уведене у систем уз подршку одобреног ИПА 2013 пројекта, што ће омогућити усвајање системских мера подршке на нивоу школе и локалне самоуправе до краја 2016. године.
- Биће успостављен систем мониторинга и евалуације са циљем унапређења ефикасности и квалитета образовног система, укључујући и високо образовање. У циљу што прецизнијих статистичких података о похађању образовања, Министарство просвете, науке и технолошког развоја ће у сарадњи са образовним институцијама припремати и достављати извештаје.
- Рано образовање деце од три до пет година биће унапређено кроз систем подршке детету, уместо установи, и развијено путем: подршке програмима развоја у раном детињству и увођења интегрисаних, специјализованих и додатних програма у предшколско образовање, ради успостављања активног укључивања већег броја ромске деце и родитеља у програме раног развоја којима ће бити обухваћено најмање 40% ромске деце (од тога најмање 40% девојчица).
- Општине ће обезбедити сарадњу између свих постојећих механизма инклузије Рома на локалном нивоу, укључујући и интерресорне комисије, како би заједнички деловали у правцу унапређења образовног статуса Рома, превасходно путем

подршке њиховом упису у школе и спречавању раног напуштања школовања. Министарство просвете, науке и технолошког развоја обезбедиће свеобухватни упис ромске деце у редовне школе, односно припремни предшколски програм (ППП). Број деце која упишу и заврше основно и средње образовање биће повећан, што би, такође, требало да допринесе смањењу прераног напуштања школовања. Цивилно друштво ће пратити спровођење ових активности и упозоравати на потенцијалне недостатке у систему.

- Обезбедиће се школарине за 350 ученика средњих школа са просеком већим од 4,5 и за око 30 студената почев од друге године студија, чији је просек већи од 9 и који су положили испите из претходне године. Сви остали могу да конкуришу за кредите који се исплаћују из републичког буџета, с тим да ће они који остваре просек већи од 8,5 и дипломирају у року бити ослобођени од враћања кредита. У зависности од расположивости финансијских средстава, Министарство просвете, науке и технолошког развоја ће наставити програм стипендирања покренут у оквиру ИПА 2012 и ИПА 2013, чија су циљна група средњошколци са просеком вишим од 2,5, што ће допринети превенцији превременог напуштања школовања.
- Влада Републике Србије доноси годишњи план образовања одраслих на основу ИПА пројекта *Друга шанса*. У овом процесу тренутно учествује око 80 основних школа, уз око 6,000 учесника на годишњем нивоу. Особе које заврше основну школу имају могућност да наставе образовање уз подршку афирмативних мера. Особе старије од 17 година могу да заврше средњу школу уз додатну финансијску подршку. Више од 60% корисника ове мере су припадници ромске популације, од којих су 40% жене.
- У сарадњи са Комесаријатом за избеглице и миграције, Министарство просвете, науке и технолошког развоја ће развити системске моделе подршке за децу и ученике мигранте/повратнике у виду програма учења српског језика као нематерњег и подршке учењу током летњег распуста.
- До краја 2015, почеће са радом Лекторат за ромски језик на Филолошком факултету Универзитета у Београду, са циљем школовања наставника и истраживача за рад у настави и научно-истраживачкој делатности језика и културе Рома. До краја 2015. године, прва група од 30 наставника ће добити сертификате и постати део система основног образовања. У основне школе у Србији ће до краја 2016. године бити уведен изборни предмет *Ромски језик са елементима националне културе*, у складу са Законом. Сертификовање наставника који могу да предају *Ромски језик са елементима националне културе* спровешће се од стране Филолошког факултета Универзитета у Београду.

Запошљавање

- Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Национална служба за запошљавање ће активно промовисати и спроводити политике и мере које имају за циљ повећавање запошљивости и запошљавања лица ромске националности, са посебним фокусом на Ромкињама. Посебне акције ће укључивати реализацију посебних јавних позива за доделу средстава за samozapošljavanje Рома, у складу са расположивим средствима за мере активне политике запошљавања. Јавне службе на централном и локалном нивоу ће активно промовисати и спроводити политике и мере које имају за циљ повећање запослености Рома, са посебним фокусом на запошљавање Ромкиња, у складу са потребама локалног тржишта рада.
- Министарство просвете, науке и технолошког развоја и Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће иницирати посебне пројекте којима се повезује образовање (стручно и универзитетско) са конкретним запошљавањем. Такође ће анализирати разлоге рада значајног броја Рома у сивој економији, идентификовати проблеме и могућа решења.
- Подстицаће се укључивање јединица локалне самоуправе у питање смањења незапослености лица ромске националности уз претходно сагледавање стања на локалном тржишту рада и предлагање мера које ће дати најбоље резултате у погледу запошљавања лица ромске националности на локалном нивоу.
- Подстицаће се запошљавање Рома у институцијама на локалном и националном нивоу, у сагласности са органима локалних самоуправа и у складу са фискалним ограничењима.
- Афирмативне мере, као и финансијска и нефинансијска подршка, као што су малигрантови и јавно-приватно партнерство, биће развијане и институционализоване са циљем подршке запошљавању и лакшем отпочињању одрживих пословних активности Рома и Ромкиња. Интензивираће се и друге активности усмерене ка повећању мотивације за укључивање на тржиште рада незапослених лица ромске националности, посебно корисника новчане социјалне помоћи, уз јачање сарадње са релевантним организацијама цивилног друштва, као и развој ромског предузетништва, посебно за жене.
- Очекује се да ће усвајањем законодавног оквира у области социјалног предузетништва бити унапређене могућности за приступ тржишту рада и запошљавање лица из категорије теже запошљивих, укључујући и Роме. До краја 2015. године се очекује завршетак израде Нацрта закона о социјалном предузетништву, који ће се заснивати на доброј пракси из држава чланица ЕУ.
- Цивилно друштво, а посебно ромске организације, допринеће информисању о могућностима запошљавања и, уз њихову помоћ, информативна мрежа ће бити оснажена како би се осигурало информисање што већег броја припадника ромске националности о могућностима запошљавања.

Социјална и здравствена заштита

- Министарство унутрашњих послова и Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања с посебном пажњом пратиће остваривање права на пријаву пребивалишта на адреси центара за социјални рад, лица која ни по ком другом основу не могу пријавити пребивалиште. У пружању социјалних и здравствених услуга, посебни напори биће уложени од стране Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, као и Министарства здравља, да подигну свест локалних власти о том питању, како би се омогућио потпуни приступ социјалним и здравственим услугама, спречи дискриминација, као и да се обезбеди доследна примена релевантног законодавства.
- Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у сарадњи са међународним организацијама, надлежним институцијама, као и организацијама цивилног друштва спроводиће активности у циљу сузбијања насиља у породици. Унапређење система мера заштите и подршке жртвама насиља у породици до краја 2017. године.
- Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у сарадњи са међународним организацијама, надлежним институцијама, као и организацијама цивилног друштва спроводиће активности у циљу сузбијања трговине људима. Унапређене услуге у превенцији, помоћи, заштити и реинтеграцији жртава до краја 2017. године.
- Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће интензивирати рад унутрашњих локалних јединица за организовање подршке и помоћи деци која живе и/или раде на улици, уз веће ослањање на капацитете институција социјалне заштите које пружају услуге привременог или сталног смештаја, укључујући и услуге интензивног третмана деце са структурним проблемима поремећаја понашања и личности (*ПИТ* програм).
- Центри за социјални рад ће радити на интензивнијем укључивању ромске деце у локалне услуге социјалне заштите и унапређивање програма подршке мајкама.
- Центри за социјални рад јачаће своју саветодавну услугу у раду са ромским породицама и уопште корисницима ромске националности.
- До овог момента, запослено је 75 здравствених медијаторки у здравству у 59 општина. У наредном трогодишњем периоду биће опредељена додатна средства за запошљавање медијаторки, на основу анализе о потребама која ће бити спроведена од стране надлежних тела Владе, а у циљу унапређења приступа овим услугама од стране корисника. Овај процес ће започети у наредних шест месеци, а реалне процене су да ће ова радна места биће систематизована и уведена у национални оквир квалификација чим буде утврђен регистар квалификација и поступци регистрације квалификација. Такође, биће израђени модули за формално образовање, номенклатура занимања и биће реализовано запошљавање

здравствених медијаторки као здравствених сарадника у домовима здравља. Број здравствених медијаторки ће бити повећан на 90 до 2017. године.

- Информације из базе података Министарства здравља о Ромима и Ромкињама ће, унапређењем софтвера Министарства, а поштујући Закон о заштити података о личности, бити подељене са релевантним секторима са циљем постизања једноставнијег и садржајнијег одговора социјалних служби по питању социјалног укључивања Рома и Ромкиња. Податке из базе ће користити Министарство рада, запошљавања и социјалне политике и Министарство просвете, науке и технолошког развоја. База података се тренуто унапређује и постаће оперативна у септембру 2015. године.

Становање

- У оквиру пројекта ИПА 2012, извршена је процена стања у 20 локалних самоуправа, и то: Сомбор, Оџаци, Нови Сад, Ковин, Панчево, Палилула, Звездара, Ваљево, Коцељева, Смедерево, Крагујевац, Крушевац, Књажевац, Прокупље, Лесковац, Врање, Бујановац, Бојник, Житорађа и Бела Паланка. У јуну 2014. године, због поплава које су задесиле Србију, пројектом је као 21. општина обухваћен и Обреновац. Ова процена стања је искоришћена за припрему планске документације како би се побољшали услови становања, укључујући и кроз могућу подршку ИПА фондова.
- Почетком 2016. године се очекује почетак реализације пројекта ИПА 2013. – *Унапређење животних и услова становања ромског становништва које живи у неформалним насељима*, за који је Републичка агенција за становање (РАС) одређена као имплементациони партнер и који предвиђа побољшање инфраструктурних услова у подстандардним насељима, али и пресељење у одговарајуће стамбене објекте социјалног становања на територијама јединица локалне самоуправе које задовоље одговарајуће критеријуме за учешће у пројекту.
- Велики број Рома и Ромкиња и даље живи у веома лошим условима, често без текуће воде или струје. Пројектом ИПА 2014, за чију имплементацију ће се задужити ИПА јединица Републичке агенције за становање, биће опредељена нова подстандардна насеља у којима је неопходно извршити унапређење животних услова, кроз припрему планске документације и стварање услова за побољшање инфраструктурне мреже или предузимање активности за расељавање у нове објекте социјалног становања.
- До краја првог тромесечја 2016. године биће усвојен законодавни оквир о принудним расељењима, у складу са релевантним међународним стандардима, којим ће бити дефинисани услови који морају бити испоштовани у таквим случајевима. Приручник и смернице, са посебним освртом на улоге и обавезе локалних самоуправа биће припремљени и достављени свим релевантним административним актерима. Влада ће надзирати њихово спровођење у свим

општинама Републике Србије и објавити извештај о спровођењу пре следећег семинара о социјалном укључивању Рома.

- Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре израдиће нацрт Закона о становању, који ће бити донет до краја првог тромесечја 2016. године и усклађен са Међународним пактом о економским, социјалним и културним правима.
- Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре ће радити на законској формулацији свих могућности за легализацију појединачних постојећих стамбених објеката у оквиру одрживих подстандардних насеља. Влада и општински органи уложиће напоре да законски регулишу постојећа подстандардна одржива ромска насеља, или да обезбеде локације за њихову релокацију, у складу са горе поменутих правним одредбама. У случајевима када је релокација неопходна, иста ће се спроводити тек након што су житељи довољно раније обавештени о томе, уз потпуно поштовање њихових људских права и у складу са међународним стандардима. Влада ће израдити обавезујући приручник/закључке којим се дефинишу поступци надлежних органа у случајевима релокације неформалних насеља и о истима обавестити органе власти на локалном нивоу и доставити им наведени документ.
- Општинске власти ће ажурирати стратегије и акционе планове на локалном нивоу како би укључили тачније податке о становницима неформалних насеља и како би предложили мере за регулисање и консолидовање животних услова у постојећим неформалним насељима.
- Радиће се на решавању ситуације интерно расељених Рома са Косова и Метохије, који у највећој мери не планирају да се тамо врате. Република Србија ће наставити са финансирањем програма унапређења услова живота интерно расељених лица, како из републичког буџета тако и обезбеђивањем подршке донатора, са циљем унапређења услова живота и економског оснаживања интерно расељених лица ромске националности.
- Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре и Републичка агенција за становање ће базу података, формирану на основу Географског информационог система (ГИС), која се састоји од информација о подстандардним насељима користити и унапређивати у циљу ефикасног и ефективног доношења инвестиционо-активационих одлука у правцу унапређења положаја ромске заједнице.

Слобода кретања

- Влада Републике Србије наставиће са својим напорима на сузбијању случајева злоупотреба безвизног режима у ЕУ и придруженим државама Шенгенског споразума и на решавању појаве неоснованих захтева за азил које њени држављани подnose у државама чланицама ЕУ и придруженим државама Шенгенског

споразума. Наставиће се са активностима намењеним подизању свести Рома о ризицима злоупотребе безвизног режима.

- Ромске организације цивилног друштва биће подстакнуте да интензивирају своје кампање усмерене на информисање Рома и Ромкиња о поступку реадмисије и ризицима злоупотребе безвизног режима.
- Континуирана сарадња са Европском унијом биће обезбеђена у области размене информација у циљу спречавања злоупотреба безвизног режима и обавештавања о броју лица која улазе у и излазе из ЕУ и даље ће се унапређивати. Сарадња ће бити интензивирани и преко Комисије за мониторинг безвизног режима са ЕУ. Надлежни органи континуирано ће пратити кретања у погледу броја тражилаца азила, као и броја повратника по Споразуму о реадмисији са земљама чланицама ЕУ, укључујући и израду миграционих профила и ажурирање статистичких података.
- Расположиви ресурси надлежних органа на националном и локалном нивоу биће и даље усмерени ка одрживој интеграцији свих повратника и њихових породица, кроз олакшан приступ свим услугама у систему образовања, здравља и социјалне заштите. Истовремено, расположива средства претприступних фондова ЕУ и других донатора, као и расположива буџетска средства, биће коришћена са циљем подстицаја економског оснаживања и становања најосетљивијих повратника.
- Повратници по Споразуму о реадмисији биће детаљно информисани о могућностима решавања статусних и других питања након повратка. Координисани приступ биће обезбеђен и кроз пружање психосоцијалне и здравствене подршке, као и кроз омогућавање приступа смештају.